

SEMNIFICAȚIA TERMENULUI ΠΙΣΤΙΣ DIN GALATENI 5, 22

Teodor Alin GRIGORAȘ
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”,
Universitatea „Al. I. Cuza” Iași

Abstract

In Galatians 5, 22-23, St. Paul presents us the fruits of man's cooperation with the grace of the Holy Spirit. Based on the delimitation of the Greek terminology πίστις, "faith", and his Hebrew correspondences, in the context of biblical revelation, the study highlights the specific virtue of faith in Pauline theology. Also, this approach aims to highlight a second side of the term mentioned, taking account, in particular, of its place in the Pauline epistle. To facilitate the perception of the meanings, namely trust as a human virtue, the text of the letter was assisted and strengthened by other arguments from the New Testament writings which show clearly the thesis proposed.

Keywords: faith, trust, loyalty, New Testament, Pauline theology.

Introducere

Sfântul Apostol Petru, în epilogul celei de-a doua epistole sobornicești, ne avertizează că în toate epistolele sale „sunt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori și neîntăriți le răstălmăcesc, ca și pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare” (II Petru 3, 16). Cu toate că la o primă lecturare a acestui verset am fi tentați să zicem că doar epistolele pauline ar cuprinde anumite probleme de interpretare, trebuie să menționăm că prin expresia „celelalte Scripturi” se înțelege și restul cărților cuprinse în canonul biblic. De unde aceste dificultăți? Din simplul motiv că cele două limbi în care au fost scrise aceste texte, ebraica și greaca, fac parte din categoria limbilor moarte, ele nemaifiind în uzul comun de astăzi. De asemenea, nici civilizația și nici cultura, în care au trăit aghiografii sacri, nu mai pot fi înțelese la fel de bine de lumea contemporană. Pe lângă acestea,

anumite cuvinte folosite de aghiografii Sfintei Scripturi pun și ele anumite probleme traducătorilor textului sacru.

Acest studiu se vrea o încercare în descoperirea semnificației termenului *πίστις* din Galateni 5, 22, atât din punct de vedere neotestamentar, cât și în ceea ce privește raportarea lui la corespondentul ebraic din Vechiul Testament. Prin acest termen, Sfântul Apostol Pavel numește în epistola adresată galatenilor unul dintre roadele Duhului Sfânt. Acesta ne spune:

Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ Πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις...

„Iar roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, *credința*...”¹.

Dacă am accepta termenul folosit ca atare de traducătorii români pentru *πίστις*, adică „credință”, imediat mintea ar face trimitere la virtuți și anume la cele teologice. Însă din contextul celor spuse de Sfântul Apostol putem observa cu ușurință că aici nu este vorba de virtuți teologice, pentru că aici nu ne este descrisă relația dintre Dumnezeu și om. Aici ne este prezentată relația dintre om și semenii săi, ceea ce ne transpune în planul virtuților etice, determinându-ne să căutăm un alt sens sau o altă traducere pentru termenul *πίστις*. Teologul William Barclay ne spune că „sensul pe care îl are *πίστις* aici nu este «credință», ci «credincioșie»; calitatea de a fi demn de încredere, care-l face pe om unul pe care putem să ne bazăm în întregime și al cărui cuvânt putem să-l acceptăm fără rezerve”².

Un alt motiv care ar trebui să ne determine să căutăm și alte înțelesuri pentru acest termen este corespondentul lui în limba latină. Gheorghe Guțu propune următoarele sensuri pentru *fides*: „crezare”, „încredere”, „credință”, „credit”, „cinste”, „garanție”, „cuvânt”, „promisiune”, „jurământ”. De asemenea, verbul format din acest substantiv (*fido, -ere*) se traduce prin: „a se încrede”, „a avea credință că”, „a-și pune nădejdea”³.

¹ *Fructus autem Spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides...* (Vulgata). „But the fruit of the Spirit is love, joy, peace, patience kindness, goodness, faithfulness...” (The Bible RSV).

² William Barclay, *Analiza semantică a unor termeni din Noul Testament*, traducere de Doris Laurențiu, Societatea Misionară Română, Wheaton, Illinois U.S.A., 1992, p. 113.

³ Gheorghe Guțu, *Dicționar Latin-Român*, ediție revăzută, Editura Humanitas, București, 2009, p. 261.

Termenii „credință” și „încredere”, în Vechiul Testament

Credința poporului evreu în Dumnezeu era fundamentată pe încredere, lucru ce se poate observa din faptul că majoritatea întâlnirilor dintre Dumnezeu și om se încheie prin promisiuni ce nu erau împlinite pe moment. Un exemplu care stă mărturie în acest caz este istorisirea celor întâmplate cu strămoșul Avraam, un patriarh nomad și fără urmași, căruia i s-a cerut să creadă că va da naștere unui popor numeros, stăpân pe propria țară. Astfel de legăminte făcute între Dumnezeu și poporul ales aveau la bază două angajamente: unul din partea lui Dumnezeu, prin care Se angaja să Își respecte promisiunea, și un altul din partea omului, prin care acesta se obliga să respecte anumite norme morale și să arate loialitate față de Dumnezeu. De aceea, pentru poporul evreu a fi un om credincios era echivalent cu a fi un om care împlinește voia divină și nu se abate de la poruncile lăsate de El. Acest lucru este reliefat în Lev. 5, 15: „De va face cineva greșală și din neștiință va păcătui împotriva celor afierosite Domnului...”. Dacă luăm textul ca atare ne putem întreba care este relevanța lui pentru ipoteza propusă mai sus, însă, dacă luăm în considerație filologia ebraică, putem vedea diferența. Textul ebraic: יְהוָה נִפְשׁ כִּי־תִמְעַל מְעַל וְחָטָאָהּ בְּשִׁגְגָהּ מִקִּדְשֵׁי, poate fi tradus astfel: „Dacă cineva comite o încălcare a credinței...”.

Aceeași traducere eronată a termenului מְעַל (*ma'al*) o găsim și în Deut. 32, 51, unde textul ebraic este: עַל־אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, traducerea propusă de textul românesc fiind: „Pentru că ați greșit înaintea Mea în mijlocul fiilor lui Israel”. Însă textul englez surprinde încălcarea credincioșiei față de Dumnezeu prin înclinările spre păcat, acesta traducând textul ebraic astfel: „Because you broke faith with Me in the midst of the people of Israel”.

Termenul מְעַל este tradus în românește prin „necredință”, „înșelăciune”, „a fi necinstit”⁴ și este folosit de 44 de ori⁵.

⁴ Lect. Laurențiu Ionescu, *Dicționarul studentului: Ebraic-Român, Român-Ebraic*, Editura Societății Biblice Interconfesionale din România, 2006, p. 70.

⁵ Cf. Benjamin Davidson, *A concordance of the Hebrew and Chaldee Scriptures*, edited by Samuel Bagster and Sons, London, 1876, pp. 490-491.

Al doilea termen ebraic care este corespondent al grecescului *πίστις* este *אֱמוּנָה* sau *אֱמוּנָה* (*emun*). Acesta se găsește o dată în Deut. 32, 20 și de trei ori în Prov. 13, 17; 14, 5; 20, 6. De asemenea, femininul acestui termen *אֱמוּנָה* (*emunab*) se găsește de 27 de ori în Sfânta Scriptură⁶. Dintre aceste mențiuni o să prezentăm doar două. Comentând Psalmi 95, 13: „Judeca-va lumea întru dreptate și popoarele întru credincioșia Sa”, William MacDonald spune: „Întreaga creație este invitată să ia parte la bucuria venirii Domnului, când va sosi pentru a stăpâni lumea (...). El va domni cu neprihănire și onestitate absolută”⁷. Al doilea citat este din Avac. 2, 4: „Iată că va pieri acela al cărui suflet nu este pe calea cea dreaptă, iar dreptul prin credință va fi viu!”. Acest verset din cartea proorocului este important pentru că ultima parte este reluată de Sfântul Apostol Pavel de trei ori în Noul Testament, și anume: Rom. 1, 17; Gal. 3, 11 și Evr. 10, 38.

Ultimul termen ebraic care desemnează credința în Vechiul Testament este *אֱמָן* (*aman*). Acesta se găsește de 32 de ori în Vechiul Testament⁸.

În *Dicționarul biblic*, coordonat de J.D. Douglas, găsim următoarea afirmație referitoare la Fac. 15, 6: „Trebuie să menționăm în special cazul lui Avraam. Întreaga lui viață dă dovadă de un spirit de încredere, de o credință profundă. Despre el se spune că «a crezut pe Domnul și Domnul i-a socotit lucrul acesta ca neprihănire» (Fac. 15, 6). Textul este citat de scriitorii Noului Testament și adevărul fundamental pe care îl exprimă este dezvoltat mai pe larg”⁹. Trimiterile neotestamentare la care se face referire sunt cele de la Rom. 4, 3 („Căci, ce spune Scriptura? Și «Avraam a crezut lui Dumnezeu și i s-a socotit lui ca dreptate»); Rom. 4, 13 („Pentru că Avraam și seminția lui nu prin lege au primit făgăduința că vor moșteni lumea, ci prin dreptatea cea din credință”); Gal. 3, 6 („Precum și

⁶ Cf. Rober Young, *Analytical concordance to the Bible*, edited by I.K. Funk and Co., New York, 1881, p. 324.

⁷ William MacDonald, *Comentariul biblic al credinciosului – Vechiul Testament*, traducere din engleză de Doru Motz, Editura Lampadarul de Aur, Oradea, 2002, p. 630.

⁸ Cf. Rober Young, *op. cit.*, p. 325.

⁹ J.D. Douglas (coord.), *Dicționar Biblic*, traducere de Liviu Pup și John Tipei, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1995, p. 280.

Avraam a crezut în Dumnezeu și i s-a socotit lui ca dreptate”); Iac. 2, 23 („Și s-a împlinit Scriptura care zice: «Și a crezut Avraam lui Dumnezeu și i s-a socotit lui ca dreptate» și «a fost numit prieten al lui Dumnezeu»”).

Perioadele în care poporul evreu a crezut în Dumnezeu și a acceptat conducerea Lui au alternat destul de des cu perioade de necredință. Ieș. 4, 31 ne spune că Dumnezeu Și-a întors fața către suferințele lui Israel aflat în robia egipteană: „Și poporul a crezut și s-a bucurat că a cercetat Domnul pe fiii lui Israel și a văzut necazurile lor și, plecându-se, s-au închinat”. Într-un comentariu la acest verset¹⁰ se afirmă: „În capitolul patru ni se spune că Moise și Aaron au avut o întâlnire, ce a avut ca scop confirmarea misiunii. Fidel acestei misiuni, acum el vorbește și acționează în numele lui Moise înaintea bătrânilor. Bătrânii recunosc că Dumnezeu a venit ca să-i elibereze. Mila și decizia lui Dumnezeu, întâi revelate prin Moise și apoi prin Aaron, sunt acum manifestate bătrânilor, care reprezentau poporul. Dar faraon va crede?”. Răspunsul la această întrebare este dat prin Ieș. 5, 2: „Faraon însă a zis: Cine este acela, Domnul, ca să-I ascult glasul și să dau drumul fiilor lui Israel? Nu-L cunosc pe Domnul și nu voi da drumul lui Israel!”.

În traducerea Septuagintei editată la Polirom, la nota aferentă citatului Deut. 7, 9, unde este scris: „Să știi dar că Domnul Dumnezeuul tău este adevăratul Dumnezeu, Dumnezeu credincios, Care păzește legământul Său și mila Sa, până la al miilea neam, către cei ce-L iubesc și păzesc poruncile Lui”, autorul ne atrage atenția asupra faptului menționat încă de la începutul capitolului, și anume: „Apelativul «Dumnezeu credincios» sau «vrednic de încredere» este o raritate, termenul fiind, în general, rezervat omului sau legământului pe care l-a încheiat Dumnezeu cu ei. Rar folosit în Septuaginta, termenul este reluat ca apelativ divin abia în Noul Testament”¹¹.

Din comentariul Sfântului Vasile cel Mare la cartea proorocului Isaia vedem clar raportul pe care orice evreu îl întrevea între credincioșie și dreptate, pe de o parte, și între necredincioșie și păcătuire,

¹⁰ Raymond Brown, Joseph Fitzmyer, Roland Murphy, *Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură. Partea a II-a: Pentateuhul*, traducere de Dumitru Groșan, Editura Galaxia Gutenberg, Târgul Lăpuș, 2007, p. 201.

¹¹ *Septuaginta*, vol. I, coordonat de Cristian Bădiliță, Francisca Băltăceanu, Monica Broșteanu și Dan Slușanschi, Editura Polirom, București, 2004, p. 555.

pe de altă parte. Isaia ne spune: „Cum a ajuns ca o desfrânată cetatea cea credincioasă și plină de dreptate? Dreptatea locuia în ea, iar acum este plină de ucigași” (Is. 1, 21-22). Sfântul Vasile comentează acest text: „Trebuie, dar, remarcat că necredința este mama desfrânării. Căci cine ar mai primi gândul rău sau ar mai săvârși răul, dacă ar crede că Dumnezeu este pretutindeni, de față la cele petrecute și asistă la fiecare faptă și vede dorințele inimilor?”¹².

Termenii abordați până acum s-au referit strict la credință și credincioșie. Ebraicul בַּאֲמוּנָה (batach), care se traduce prin „a se încrede”, „a crede”¹³, se găsește în 99 de versete¹⁴. Dintre acestea, un text este deosebit, iar celelalte sunt expuse pe două planuri: încrederea în Dumnezeu, singura care este considerată bună și care poate aduce izbăvirea din orice primejdie, și încrederea în orice altceva, care nu îl poate face pe om să reziste în fața pericolului.

Cartea Psalmilor ne îndeamnă adeseori să ne punem nădejdea numai în Dumnezeu și ne atrage atenția că atunci când vom căuta sprijin în lucruri trecătoare, atunci cugetul nostru s-a îndepărtat de Dumnezeu, iar depărtarea de Dumnezeu înseamnă moarte. Experiența negativă a protopărinților a fost cauzată de neascultare și necredință, după cum chiar părintele profesor Petre Semen reliefează: „Vinovăția omului nu constă numai în actul neascultării în sine, ci, mai ales, în faptul că s-a încrezut mai mult în cuvintele diavolului decât în cele ale Creatorului său; or această atitudine este primul păcat ca păcat al necredinței”¹⁵.

Psalmistul David ne arată foarte lămurit legătura indisolubilă ce există între încrederea în Dumnezeu și săvârșirea faptelor bune, spunându-ne: „Încrede-te în Domnul și fă binele, locuiește pământul și umblă întru credincioșie!” (Ps. 36, 7). William MacDonald, comentând acest verset spune: „Această încredere nu echivalează cu un optimism nefondat, aerian, cum că toate vor reuși de minune! Mai degrabă, este o bizuire profundă și necurmată pe Dumnezeu,

¹² Sfântul Vasile cel Mare, *Comentariu la cartea profetului Isaia*, în col. PSB, vol. 2, traducere din limba greacă, introducere și note de Alexandru Mihăilă, Editura Basilica, București, 2009, p. 71.

¹³ Lect. Laurențiu Ionescu, *op. cit.*, p. 16.

¹⁴ Cf. Rober Young, *op. cit.*, p. 1004.

¹⁵ Pr. prof. dr. Petre Semen, *Introducere în teologia biblică a Vecchiului Testament*, Editura Trinitas, Iași, 2008, p. 129.

Care a promis că-i va pedepsi pe cei răi și îi va răsplăti pe cei neprihăniți. Cuvântul Său nu poate da greș. Cei drepti vor locui cu adevărat în țară și se vor bucura de siguranță, indiferent de cât de aprige ar fi atacurile unor demoni sau ale unor oameni”¹⁶. Într-o altă abordare a textului biblic, se afirmă: „Nu încape nici o îndoială că psalmistul urmărește o viață neprihănită. De asemenea, nu încape îndoială că el promovează o atitudine. El îi îndeamnă pe oameni să-și pună încrederea în Domnul, care este doar un alt mod de a le spune să trăiască prin credință. Uneori oamenii sunt îndemnați să-și pună încrederea în Cuvântul lui Dumnezeu, dar de obicei lucrul căutat este credința în Dumnezeu”¹⁷.

Cel care expune într-o formă mai deosebită raportul dintre încrederea în Dumnezeu și încrederea în om este proorocul Ieremia. Acesta spune: „Așa zice Domnul: Blestemat fie omul care se încrede în om și își face sprijin din trup omenesc și a cărui inimă se depărtează de Domnul...! Binecuvântat fie omul care nădăjduiește în Domnul și a cărui nădejde este Domnul, deoarece acesta va fi ca pomul sădit lângă ape, care-și întinde rădăcinile pe lângă râu și nu știe când vine arșița!” (Ier. 17, 5-8). J.D. Douglas afirmă: „Lista lucrurilor în care oamenii nu-și puneau încrederea este foarte extinsă și este și mai impresionantă alături de pasaje mai lungi care îndeamnă la încrederea în Domnul. Este clar că oamenii din Vechiul Testament au considerat că Domnul este singurul obiect demn al credinței. Ei nu și-au pus încrederea în ceea ce făceau ei, în ceea ce făceau alți oameni sau în ceea ce făceau zeii. Încrederea lor a fost numai în Domnul. Lucrul acesta este exprimat uneori și în limbaj pitoresc. Astfel, Dumnezeu este «stânca mea, cetățuia mea, izbăvitorul meu! Dumnezeule, Tu ești stânca mea, în care mă ascund, scutul meu, tăria care mă scapă și întăritura mea!» (Ps. 17, 1). Credința poate fi pusă cu încredere într-un asemenea Dumnezeu”¹⁸.

În cartea Pildelor lui Solomon se spune: „Într-înșă se încrede inima soțului ei, iar câștigul nu-i va lipsi niciodată” (Pld. 31, 11). Din acest verset vedem că încrederea pe care o are bărbatul față de soția lui nu este considerată ca fiind un lucru rău, ci, din contră, această

¹⁶ William MacDonald, *op. cit.*, p. 546.

¹⁷ J.D. Douglas (coord.), *op. cit.*, p. 280.

¹⁸ *Ibidem*.

încredere este una chiar benefică pentru bunăstarea familiei. John Barton ne arată și de ce nu este considerată ca dăunătoare această încredere: „Soțul ei are încredere deplină în ea, deoarece el știe că averea și reputația sa sunt în siguranță în mâinile ei. Cheia pentru perspicacitate, bunătate și înțelepciunea ei este că ea «se teme de Domnul» (v. 30)”¹⁹. Charles Bridges afirmă că încrederea pe care o acordă bărbatul soției sale are și un rol important în desfășurarea activității lui zilnice, și anume că el nu se mai simte legat de grijile casnice, acestea fiind lăsate în seama soției. Acesta spune: „Soțul care se încredere în soția sa este ușurat de constrângerea domiciliului după ce a lăsat interesele sale în condiții de siguranță în mâinile soției; el este sigur că întoarcerea lui va fi întâmpinată cu un zâmbet îmbucurător. O soție credincioasă și un soț demn de încredere sunt o binecuvântare pentru familie și o binecuvântare reciprocă... În loc de a abuza de încredere acordată ei, ea caută doar să se facă pe zi ce trece mai vrednică de această încredere, «să placă bărbatului ei» (I Cor. 8, 34), după cum spune Sfântul Apostol Pavel, și să-i facă bine, nu rău, în toate zilele vieții ei”²⁰.

Calitatea de a fi demn de încredere, după învățătura Noului Testament

În Noul Testament, credința ocupă un loc important, cu foarte multe aspecte teologice care decurg din experiența ei. Grecesul *πίστις* se găsește de peste 240 de ori în textul neotestamentar, atât sub formă substantivală, cât și verbală²¹.

Folosirea substantivului *πίστις* în scrierile neotestamentare cu sensul de „loialitate”, „credincioșie” sau „fidelitate” este destul de restrânsă. Un exemplu găsim în cuvintele Mântuitorului adresate cărturarilor și fariseilor, în Evanghelia după Matei 23, 23:

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν.

¹⁹ John Barton, *The Oxford Bible Commentary*, Oxford University Press Inc., New York, 2001, p. 422.

²⁰ Charles Bridges, *A commentary on Proverbs*, The Banner of Truth Trust, Edinburgh, 1983, p. 622.

²¹ J.D. Douglas (coord.), *op. cit.*, p. 280.

„Vai vouă, cărturarilor și fariseilor fățarnici! Că dați zeciuală din izmă, din mărar și din chimen, dar ați lăsat părțile mai grele ale Legii: judecata, mila și *credința*”.

Vedem din acest verset că percepțele ritualice ale iudeilor erau îndeplinite cu cea mai mare strictețe de conducători statului evreu, însă Mântuitorul a dorit să reliefeze faptul că iudeii au uitat de dragostea față de aproape prescrisă în Legea dată lor de Moise, ce se manifestă prin judecată dreaptă, îngrijire manifestată în raport cu semenii noștri și credință demonstrată prin loialitate.

Loialitatea manifestată față de ceilalți oameni o găsim exprimată și în epistola Sfântului Apostol Pavel adresată ucenicului său Tit (2, 10), unde ne sunt descrise calitățile unei slugi vrednice de laudă:

μη νοσηριζομένους, ἀλλὰ πᾶσαν πίστιν ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμοῦσιν ἐν πᾶσιν.

„Slugile să se supună stăpânilor lor... Să nu dosească ceva, ci să le arate toată buna *credință*, ca să facă cinste întru toate învățătura Mântuitorului nostru Dumnezeu”.

Furtul și înșelăciunea au fost unele din cele mai pedepsite abateri ale sclavilor. William MacDonald ne spune că respectarea fidelității față de stăpân făcea ca sclavii din rândul creștinilor să fie priviți cu o oarecare superioritate față de ceilalți sclavi: „Una din cele mai evidente deosebiri a constat în faptul că sclavii creștini nu s-au pretat la păcatul atât de prevalent între ceilalți sclavi, respectiv hoția. Etica creștină îi obliga la norme stricte de cinste. Mai este de mirare oare că sclavii creștini se vindeau cu un preț mai mare la licitație? În general, ei erau învățați să manifeste o totală și autentică fidelitate. Ei trebuiau să inspire încredere totală și astfel să împodobească doctrina lui Dumnezeu în toate aspectele vieții și ale slujirii lor”²².

Ultima referință a substantivului *πίστιν*, pe care o menționăm în acest studiu este cea care reiese din Epistola către Romani 3, 3:

τί γάρ; εἰ ἠπίστησάν τινες, μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει.

„Căci ce este dacă unii n-au crezut? Oare necredința lor va nimici *credința* lui Dumnezeu?”

²² William MacDonald, *Comentariul biblic al credinciosului – Noul Testament*, traducere din engleză, tehnoredactare computerizată și grafică de Doru Motz, Editura Lampadarul de Aur, Oradea, 2004, p. 983.

Joseph Fitzmyer, comentând prima parte a acestui verset, afirmă: „Termenul *ἀπιστία* vrea să spună atât: «a refuza să creadă», cât și «a fi infideli», dar aici s-ar putea înțelege într-unul sau în ambele sensuri, pentru că s-ar putea aduce numeroase exemple din Vechiul Testament în care se vorbește despre necredința istorică a lui Israel (Ieșire 15; Numeri 14) sau despre infidelitate (I Regi 18; Osea 4). Prin expresia «numai unii» trebuie să menționăm că Sfântul Pavel nu restrânge nicidecum semnificația la o perspectivă temporală»²³. Cu privire la cea de-a doua parte a acestui verset, același autor menționează că fidelitatea lui Dumnezeu față de poporul iudeu este consolidată de promisiunile divine, promisiuni ce nu vor rămâne neîmplinite, chiar dacă acest popor s-a arătat nevrednic de aceste făgăduințe. El ne spune: „Ca depozitari ai revelației divine, iudeii erau în posesia unor clare promisiuni ale lui Dumnezeu. Fidelitatea față de astfel de promisiuni nu depindea de fidelitatea lui Israel față de Dumnezeu, deoarece fidelitatea Domnului nu se măsoară în baza celei umane»²⁴.

Pentru a descrie un creștin credincios și fidel, textul sacru al Noului Testament folosește de cele mai multe ori adjectivul format din substantivul *πίστις*, și anume *πιστός*²⁵. În Pilda talanților, slugilor înțelepte și credincioase, în urma demonstrării loialității lor, li se dă stăpânire peste toată casa stăpânului (Mt. 25, 21; Lc. 19, 17):

Ἐφη δὲ αὐτῶ ὁ κύριος αὐτοῦ, Ἐὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἢ πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου.

„Zis-a lui stăpânul: Bine, slugă bună și *credincioasă*, peste puține ai fost *credincioasă*, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău”.

Sfântul Ioan Gură de Aur comentează acest text astfel: „Ce le zice Stăpânul? Bine, slugă bună și credincioasă! Le dă Dumnezeu prin aceste cuvinte toată fericirea, căci ești bun și credincios când ai ochi

²³ Joseph Fitzmyer, Raymond Brown, Roland Murphy, O. Carm, *Introducere și comentariu la Sfânta Scriptură. Partea a VII-a: Literatura paulină*, traducere de Dumitru Groșan, Editura Galaxia Gutenberg, Târgul Lăpuș, 2008, p. 211.

²⁴ *Ibidem*, pp. 211-222.

²⁵ Acesta se găsește de 67 de ori în Noul Testament. Cf. J.D. Douglas (coord.), *op. cit.*, p. 280.

și pentru nevoile aproapelui tău”²⁶. Aceleași calități au fost căutate de Hristos și în uceniciei Săi, căci și lor avea să li se dea în stăpânire toată via Stăpânului.

Sfântul Apostol Pavel, în scrierile sale, folosește și el acest adjectiv, ba mai mult, în prima Epistolă către Timotei (1, 12) îl folosește cu referire la propria persoană. Acesta mulțumește lui Dumnezeu că l-a găsit demn de încredere, spunând:

Χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἠγήσατο θέμενος εἰς διακονίαν.

„Mulțumesc Celui ce m-a întărit, lui Hristos Iisus, Domnul nostru, că m-a socotit *demn de încredere* prin aceea că m-a pus să-I slujesc”.

În continuare, Sfântul Apostol ne spune că învățăturile Bisericii trebuie încredințate unor oameni de încredere, care să-i învețe și pe alții (II Tim. 2, 1-2):

καὶ ἃ ἠκούσας παρ’ ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι.

„Și cele ce-ai auzit de la mine în fața multor martori, pe acestea încredințează-le unor oameni *de încredere* care vor fi destoinici să-i învețe și pe alții”.

De ce era așa de necesar găsirea unor urmași demni de încredere? La această întrebare ne răspunde Robert Wild, în comentariul său la epistolele pastorale. Acesta afirmă că în încredere stă baza perpetuării Bisericii de-a lungul veacurilor: „Sfântul Apostol Pavel vede în această exprimare cel puțin trei generații succesive de fruntași creștini: Timotei, «oameni de încredere» și «alții» care aveau să fie instruiți și, la rândul lor, aveau datoria să instruiască pe alții”²⁷. William MacDonald completează această idee: „Observați că Timotei trebuie să încredințeze adevărul unor oameni de încredere, adică unor oameni pe care te poți bizui. Acești oameni trebuie să fie în stare să-i învețe pe alții. Dar asta presupune un anumit grad de competență în slujba de predare”²⁸.

Termenul *πιστός* nu se referă numai la Biserică și la virtuțile ei. „Acest cuvânt este, de asemenea, cuvântul care se referă și la virtutea casnică, fiindcă soțiile trebuie să se caracterizeze prin cumpătare

²⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la Matei*, în col. *PSB*, vol. XXIII, traducere, introducere, indici și note de Pr. prof. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 1994, p. 890.

²⁷ Joseph Fitzmyer, Raymond Brown, Roland Murphy, O. Carm, *op. cit.*, p. 416.

²⁸ William MacDonald, *Comentariul biblic al credinciosului – Noul Testament...*, p. 956.

și credincioșie în toate lucrurile”²⁹. De altfel, Sfântul Apostol Pavel afirmase, în I Tim. 3,11:

Γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστάς ἐν πᾶσιν.

„Femeile, de asemenea, să fie veghetoare asupra-le, nu cleve-titoare, cumpătate, *credincioase* întru toate”.

În Apocalipsa 2, 10, termenul *πιστός* îl descrie pe omul a cărui loialitate îi va da putere să primească cununa martiriului în Hristos. Un astfel de om preferă să își piardă viața decât cinstea și preferă chinurile îndelungate în locul apostaziei. Răsplata pentru aceste sacrificii este cununa vieții veșnice, o cunună deosebită, care îi face pe oameni loiali slujitori ai cuvântului lui Dumnezeu:

γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.

„*Rămâi fidel* față de credința în care te-ai angajat până la moarte și-ți voi da cununa vieții”.

Sfântul Ambrozie al Mediolanului descrie foarte frumos această luptă pe care o duce omul. El ne spune: „Ce este lumea, dacă nu o arenă în care se dau tot felul de lupte și întreceri? De aceea și Domnul zice în Apocalipsă: Voi da cununa vieții celui ce învinge și rămâne în credință (2, 10). (...) Premiile omului sunt deci frânturi ale pământului și lumini ale cerului: unele spre folosul vieții prezente, celelalte spre nădejdea vieții viitoare. Omul este, astfel, cel din urmă atlet care a intrat în luptă (...). Ridică ochii, vede cununile luminilor, privește chipul lunii și al stelelor: Fiindcă cei dreپți, care au învins, vor fi ca stelele pe cer (Dan. 12, 3). (...) Deci, nu fără chib-zuință, omul căruia i se pregătea cununa a intrat cel din urmă pe câmpul de luptă, fiindcă înaintea sa avea ca premiu cerul”³⁰.

Credința este virtutea cerută primilor oameni atunci când au fost alungați din rai, cu promisiunea certă că legătura lor cu Dumnezeu avea să fie restaurată. De-a lungul istoriei poporului ales, credința și credincioșia față de Dumnezeu, prin ascultarea și împlinirea preceptelor morale, a ocupat un rol important. Ea a însemnat abandonarea oricărei încrederi în resursele proprii și supunerea fără rezerve milei lui Dumnezeu. Potrivit Noului Testament, ea înseamnă lăsarea sinelui, trup și suflet, pe seama lucrării mântuitoare a Tatălui,

²⁹ William Barclay, *op. cit.*, pp. 114-115.

³⁰ Sfântul Ambrozie al Milanului, *Scrisori*, XLIII, în col. *PSB*, vol. LIII, traducere și note de Prof. David Popescu, EIBMBOR, București, 1994, pp. 205-206.

prin Iisus Hristos în Sfântul Duh. Cu toate că încrederea omului trebuia să fie orientată numai spre Dumnezeu, în Noul Testament, după cum am văzut, această încredere este și o virtute etică, ea manifestându-se și în relația dintre oameni. Nădăjduirea într-un astfel de om este acceptată numai în cazul în care acesta se ghidează după preceptele morale revelate de Dumnezeu în cele două Testamente. De aceea, cuvintele teologului William Barclay ar putea ține loc de concluzie: „Πιστός este într-adevăr un cuvânt important. El descrie un om pe al cărui serviciu efectuat cu credincioșie putem să ne bazăm, pe a cărui loialitate putem conta, depinde, al cărui cuvânt putem să-l acceptăm fără rezerve”³¹.

³¹ William Barclay, *op. cit.*, p. 116.